

בתי הדין הרבניים
בבית הדין הרבני חיפה

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 1414259/4

בבית הדין הרבני חיפה

לפני כבוד הדיינים:

הרב רפאל זאב גלב, הרב אייל גיאת, הרב ידידיה כהנא

התובעת: פלונית
נגד
הנתבע: פלוני
(ע"י ב"כ עו"ד יהושע רובין)

הנדון: דחיית תביעת כתובה לחולת איידס שהסתירה מבעלה על אף שהמשיכו לדור יחדיו

פסק דין

העובדות שאינן שנויות במחלוקת

הצדדים נישאו כדמו"י בשנת 1995. ובשנת 2001 נפרדו דרכיהם.

כחצי שנה לאחר חתונתם עברה האישה אירוע מוחי והתאשפזה למשך זמן ארוך.

האישה הייתה נשאת של נגיף האיידס החל משנת 1990 בערך. לדבריה, נדבקה מבעלה הקודם.

האישה לא יידעה את הבעל לפני החתונה בדבר היותה נשאת של נגיף האיידס. רק לאחר 3-4 חדשים מחתונתם, היא יידעה אותו כשאירעה התפרצות של כמה חלאים בגוף האישה כתוצאה מהנגיף. מאוחר יותר (לא ידוע מתי) התברר כי האישה הדביקה את בעלה בנגיף.

בשנת 2023, לאחר 22 שנות פירוד, בהם סירב הבעל לתת גט, הגישה האישה תביעה לגט, ובשנת 2024 סודר גט.

האישה הגישה תביעת לכתובה בסך 100,000 ש"ח. תביעת הרכוש נדונה בביהמ"ש לענייני משפחה.

עיקרי הטענות והמחלוקות בתיק

האיש טוען, כי הם חיו בפועל כבעל ואישה לתקופה קצרה של שבועיים בלבד, ולאחר מכן האישה עזבה את הבית.

לדבריו, גם בשנים האחרונות, לאחר שהתברר לו כי נדבק בנגיף, קיים עמה יחסי אישות.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לדברי האיש, על התביעה להידחות באשר כי האשה הונתה אותו, ולדבריו "הרסה את חייו" כאשר הוא אינו יכול ליצור קשר עם נשים אחרות, וזאת בשל החשש להדבקתם בנגיף, והיה ראוי שיגיש נגדה אף תביעת נזיקין.

האשה טוענת כי לא יידעה את בעלה מכיוון שלדבריה "הייתה רק נשאת", ולדבריה לא סברה שהיה בכך חשש שהאיש יידבק בנגיף. כמו כן, טענה האשה שמכיוון שהאיש המשיך לקיים עמה יחסי אישות גם לאחר שידע בדבר הנגיף, הרי ש"סבר וקיבל" וממילא הוא חייב לה את הכתובה.

נוסף על כך, טוענת האשה, (טענות שהוכחו ע"י הבעל), כי משפחת הבעל גירשו אותה מהבית בסוף התקופה (2001) וגזלו לה חפצים שונים, ולא היא זו שעזבה, ובוודאי לא שבועיים לאחר החתונה.

האשה גם טוענת כי היו ביניהם יחסי אישות לאורך כל שנות הנישואים (כמובן עד לפרידה) ולא כפי שטען הבעל.

האשה נתנה תצהיר במסגרת תביעת חלוקת הרכוש בבימ"ש למשפחה, בו אמרה כדבריה בביה"ד. האיש ויתר על זכותו לחקור אותה, ובכך, לטענתה, יש לראות את התצהיר כאילו הוא אמת.

לאשה כמה טענות רכושיות שכתבה בכתב התביעה, אך מכיוון שתיק הרכוש נדון בביהמ"ש לענייני משפחה, ומה שפסקו פסקו – ביה"ד לא ידון בעניין.

האיש טוען כמו כן, כי האשה הזיקה אותו בהדבקה וראוי היה שתשלם לו פיצויים, וגם מסיבה זו הוא רוצה להיפטר מהכתובה.

הערה: הבעל בתחילה הדיונים לא הודה בקיום יחסי אישות עם האשה בשנתיים האחרונות. אף בביהמ"ש למשפחה הוא טען כי לאחר שבועיים לא היו ביניהם יחסים כלל. אך עם התקדמות ההליכים, בביה"ד כבר אמר האיש אחרת – כלומר, הודה שלא אמר את האמת, ובפועל הודה כי אכן היו יחסי אישות ביניהם במשך תקופה ארוכה.

רקע עובדתי (רפואי) קצר

מחלת האיידס נתגלתה במערב בשנות ה'70, והוגדרה בשנת '81. עד היום אין לה תרופה או חיסון, אם כי מסוף שנות ה'90 ניתן למחלה טיפול מניעתי באמצעות "קוקטיילים" וכדורים שונים, המאריכים את חיי הנשאים באופן משמעותי, מונעים מהם להדביק אחרים, וכן מאפשרים להם להביא צאצאים בריאים לעולם. בענייננו, למיטב ידיעת ביה"ד, האשה לא נטלה כל טיפול מניעתי בקשר לנגיף, ולראיה – הבעל נדבק ממנה בנגיף.

פסק הדין

בבואנו לפסוק כאן את הדין, עלינו לברר כמה נושאים:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

א. האם במצב הבסיסי כאן יש חיוב כתובה – וכנגזרת מכך, מכיוון שהן האיש והן האישה לא הוכיחו את טענותיהם, על מי נטל הראייה? בידוע, כי כדי להפטר מחיוב הכתובה על הבעל להביא ראיה. שכן חיוב הכתובה וודאי. מה המצב במקרה הנדון?

ב. האם טענת "סבר וקבל" מתקבלת?

ג. האם בכלל יש כאן קידושין? אולי טענת ההונאה של הבעל מפקיעה את הקידושין מדין מקח טעות?

ד. האם הטענה לגבי אמיתות התצהיר על בסיס ויתור הבעל בבימ"ש תקיפה?

ה. התייחסות לגרסאות השונות של האיש.

ו. טענת הנזיקין של האיש כלפי האישה.

א. האם באופן בסיסי יש כאן כתובה, ועל מי נטל הראייה

כאמור, לא האיש ולא האישה הביאו הוכחות לטענותיהם. וכאן עומדת השאלה – האם הדין כאן הוא הדין הרגיל, שבו על האיש להוכיח את טענתו כי הוא פטור מהכתובה, ואם לא – עומדת כנגדו חזקת החיוב?

הגמרא (כתובות קא ע"ב) אומרת:

"אמר רב הונא: אילונית - אישה ואינה אישה, ... הכיר בה - יש לה כתובה, לא הכיר בה - אין לה כתובה..."

הגמרא שם (קא ע"א) אומרת:

"אין להן כתובה. אמר שמואל: ל"ש אלא מנה מאתים, אבל תוספת יש להן. תנ"ה: נשים שאמרו חכמים אין להן כתובה, כגון הממאנת וחברותיה - אין להן מנה מאתים, אבל תוספת יש להן; נשים שאמרו חכמים יוצאות שלא בכתובה, כגון עוברת על דת וחברותיה - אין להן תוספת, וכו"ש מנה מאתים..."

מה הדין במקרה דידן?

הר"ן על הרי"ף שם (נט ע"ב בדפי אלפס):

"וכתב הרי"ף ז"ל כגון הממאנת והשניה והאילונית, לומר דאפילו האילונית אף על פי שלא הכיר בה והיה מקח טעות אפילו הכי אית לה תוספת, שכיון שהוסיף לה מדעתו ולא חשש לשמא תמצא אילונית רצה לזקק בנכסיו, ולישנא דחברותיה הכי משמע דאפילו אאילונית קאי."

הרי"ף אומר כי גם לאילונית שלא הכיר בה – יש תוספת.

"אבל הראב"ד ז"ל כתב דאשניה דוקא קאי, דמשום דאיכא שניות טובא קרי להו חברותיה, אי נמי איידי דבעי למיתני באידך וחברותיה נקט הכא

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

וחברותיה ולא דוקא דאילונית שלא הכיר בה כיון שהוא מקח טעות אפ"י תוספת אין לה אלא אשניה דוקא, ולפי זה י"ל דבשניה נמי דוקא בשהכיר בה."

לדעת הראב"ד, מכיוון שקידושי איילונית הן מקח טעות, כלומר, זו בכלל לא אישה שאדם מעוניין להתחתן איתה, פיזית – הרי אין לה כתובה כלל. תוספת יש רק לשניות, כלומר עריות דרבנן. הר"ן דוחה את דברי הראב"ד על בסיסי ירושלמי מפורש, ומספק הסבר לפסיקת הרי"ף:

"...וכי תימא אמאי והא אמרינן בסיפא דעוברת על דת וחברותיה אין להן תוספת, וחברותיה היינו נמצאו עליה נדרים או מומין, אלמא כל שמקחו מקח טעות אפילו תוספת אין להן, ומאי שנא אילונית כשלא הכיר בה?

יש לומר לא דמי, דהתם כיון שהייתה יודעת במומיה, והדבר ידוע שאין אדם נתפייס במומין ולא באישה נדרנית, עלה דידה הוה רמי לגלויי, ועלה סמך ולא חשש לבדוק אחריה, אבל באילונית לא היה הדבר מוטל עליה, שהרי לא הייתה יודעת בכך, וכן הדין באלמנה לכ"ג וממזרת ונתינה לישראל, שאע"פ שלא הכיר בהן יש להן תוספת, שלא היה הדבר מוטל עליהן לגלות, דסברי דאפשר שיערב עליו המקח ואף על פי שיש איסור בדבר, משא"כ במומין ובנדרים שאין אדם ניפייס בהן..."

הראב"ד מחלק בין מצב של מקח טעות, כמו באילונית, שהיא בעצם לא ממש אישה (שכן אין לה היכולת הפיזיולוגית ללדת) – "אישה ואינה אישה", ולכן המקח הוא מקח טעות. במקרה זה אין לה כלום אם לא הכיר בה, לבין שנייה או חייבי לאווין. על כל פנים, גם לדעת הרי"ף שבאילונית יש לה תוספת אפילו לא הכיר בה – הר"ן מחלק בין מומין לבין איילונית. מה החילוק? הר"ן מסביר שההבדל נעוץ בכך שאילונית שלא הכיר בה – האישה גם לא ידעה, וזאת בניגוד למומין שהאישה בוודאות יודעת. נוסף זאת לסברת הרי"ף, שמכיוון שהאיש כתב לה כתובה, והוא יודע שיש סיכון מסויים שאישה תימצא איילונית – אין זה מקח טעות. היה עליו לבטח את עצמו.

עולה איפוא, שבנדון שלנו לית דין ולית דיין, שמכיוון שהאישה ידעה ולא הודיעה לבעל – הרי אין לה כתובה ולא תוספת. חולת איידס היא אישה שאינה ראויה לאישות¹, והדבר גרע מאילונית שראויה לביאה ואינה ראויה לבנים.

אם כן, חובת ההוכחה רובצת לפתחה של האישה.

יש מקום לדון בזמננו, מה דינם של נשאי איידס לעניין חיוב כתובה², בגלל האפשרויות היום, שפורטו ברקע העובדתי. בשנות ה-90 לא כך היה המצב. המחקר היה יחסית

¹ ראה ברא"ש פרק המדיר סימן י', ובאבני מילואים סימן לט ס"ק ט', והדבר פשוט בפוסקים.

² מחד, באמת ניתן לחיות עם אישה כזו בצורה תקינה. מאידך, אנשים חוששים מכך, שכן עדיין יש סיכון בהידבקות. יש לדון האם לתחושה של רוב העולם יש השפעה על הדין, וראה בזה פסק דין בתיק-1201116-3, בי"ד רחובות, הדיינים הרה"ג י.שחור (אב"ד), י.לרנר, י. נבון, מה שכתבו בזה באריכות. מכל מקום,

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בחיתוליו, ונשאי איידס היו מדביקים אחרים על בסיס קבוע. לית מאן דפליג, שבשנות ה'90 הדבר נחשב כמום גמור, שאין אדם בר דעת מוכן³ לחיות עם נשאי איידס ולקחת על עצמו הסיכון (הגבוה) להידבק במחלה קשה חשוכת מרפא.

מסקנה: לאור העובדה, שקיומו של הנגיף אצל האישה מהווה מום גמור, והאישה ידעה ולא הודיעה ולא הזהירה את הבעל - אזי יש לראות בכך משום "שור שחוט לפניך", וממילא חובת ההוכחה חלה על האישה שהבעל מחל על המום הגמור.

ב. טענת "סבר וקיבל"

באופן כללי, לכאורה, טענה זו של האישה היא טענה חזקה. כלל נקוט הוא בידינו, כי כאשר אדם השתמש בחפץ לאחר שראה שיש בו מום - הרי "ראה וניפייס". הדברים מפורסמים - נביא כאן את דברי הטור (חו"מ סימן רלב):

"מכר חפץ לחבירו ונמצא בו מום שלא ידע בו הלוקח מחזירו אפילו אחר כמה ימים שזהו מקח טעות, והוא שלא נשתמש במקח אחר שידע המום, אבל נשתמש במקח אחר שידע המום ה"ז מחלו ואינו יכול לחזור בו..."

מקור הדברים ברמב"ם מכירה (פרק טו הל' ג'). את המקור מהגמרא מביא הרב המגיד שם:

"יצא לו ממה שאמרו כן במקדש את האישה ובא עליה ונמצאו בה מומין דאמרינן חזקה אין אדם שותה בכוס אלא א"כ בודקו, והא ראה וניפייס, וחייב בכתובתה כמו שנתבאר פרק כ"ד מהל' אישות, וכן הם דיני מקח וממכר שוים לאישה בדינין אלו כדאיתא פרק המדיר."

ואם כך לכאורה, על פי הודאת האיש - צודקת האישה, שהרי לאחר שידע על דבר היותה נשאת איידס למרות זאת קיים עימה יחסי אישות, לטענתה - לאורך כל השנים, ולטענת הבעל - רק בשנתיים האחרונות, לפי האמור בפרוטוקול.

סבר וקבל כאן שונה מהותית

אלא, כשנרד לעומקם של דברים, לא ברור כלל שהוא הדין בענייננו. יש שתי אפשרויות בסיסיות להבין את דין השימוש כמחילה על מקח טעות:

אין פס"ד זה מעלה או מוריד לענייננו - במקרה שם הבעל נשאר עם האישה כחצי שנה לאחר שנודע לו ולפני שבדק, ופסקו שסבר וקבל. כמו כן מדובר שם על ימינו. בסוגיה העקרונית הם פסקו בדעת רוב שהולכים אחרי דעת הציבור ולכן הוי מום, אף שכמובן סוגיה זו לא הגיעה שם למעשה אלא רק להלכה, וראה דעת המיעוט של הרב י. לרנר, ואכמ"ל.

³ ולכאורה הדבר היה אף אסור מדין "ונשמרתם".

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

1. טענת "מקח טעות" אינה ביטול מיידי, אלא זכות ביטול. לאחר שאדם מבין שיש מום, הרי אסור לו להשתמש בחפץ. כנ"ל לגבי האישה. אם כן, מדוע השתמש בחפץ? אות היא, כי הוא מוותר על זכות הטענה.

2. כאשר אדם משתמש, הוא מגלה בדעתו שהמום הספציפי הזה אינו מום לגביו, ומשכך הרי בעצם נשמטת טענת מקח טעות. לפי הטעם הזה, יש מקום לחלק כדלהלן.

במקרה רגיל, למשל – מום באישה או במקח, צרכי האדם לא השתנו. האיש עדיין מעוניין באישה ללא מומין, הקונה עדיין מעוניין ברכב תקין וכדומה. אם כך, מדוע לא הודיע מיד למוכר שאין הוא מסכים למקח? אין זאת, אלא שקיבל עליו את המקח, או את הקידושין, לפי העניין.

במקרה שלנו טען האיש, כי "לאחר שהדביקה אותי המשכתי לקיים עמה יחסי אישות". יש כאן שתי נקודות מהותיות:

1. ברור כמאה עדים, שאילו המצב היה שהאיש לא נדבק – לא היה נשאר עם האישה אפילו רגע אחד. וכי מי יביא על עצמו אסון שכזה?

2. הרעיון הבסיסי של שימוש לאחר המומין הוא הסכמה לעצם המקח. צרכי הקונה הרי לא השתנו. אם כך מדוע הסכים להשתמש במקח לאחר שנודע לו המום? אין זאת אלא שמראש הדבר לא באמת היה חשוב לו. אין הדין כן במקרה דידן. כאן ברור כי ההסכמה היא אך ורק מכאן ולהבא, ואין בה משום הוכחה כי למפרע היה מוכן להכנס לצרה שכזו. לכל היותר ניתן לומר כי הוא מסכים לשאת את האישה הזו מכאן ולהבא, ואף ניתן לטעון כי לאור העובדה שהבעל נדבק מהאישה, הוא אינו יכול לישא כל אישה אחרת (שאינה נשאית), וממילא נראה כי כמעט לא נותרה לבעל כל אפשרות אחרת בעניין (שכן הוא כבר נדבק והמחלה חשוכת מרפא).

אם כן עולה, כי לפי ההבנה השנייה שהעלנו, כאן אין לטעון שהמשך יחסי אישות לאחר ההזדבקה מהווים "סבר וקבל". האם ניתן להכריע בין האפשרויות?

מחלוקת הראשונים לגבי מום לאחר זמן

הרמב"ם שהבאנו לעיל (מכירה פרק טו הל' ג') כתב:

"...המוכר לחבירו קרקע או עבד או בהמה או שאר מטלטלין ונמצא במקח מום שלא ידע בו הלוקח, מחזירו אפילו לאחר כמה שנים שזה מקח טעות הוא..."

נקודת החידוש כאן היא, שאין שיעור זמן להחזרה במום (בתנאי שלא השתמש כמו שהזכרנו) וזאת בניגוד לדין הונאה במחיר – שם יש שיעור "כדי שיראה לתגר או לקרובו".

דברים אלו מקורם ברי"ף (בבא מציעא פרק ד'):

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

"...והיכא דזבין איניש מידי ולאחר זמן איגלי מעיקרא דאית ביה מומא דהוה ביה מקמי דליזבניה אית ליה לאהדוריה למריה, ולא אמרינן בכי הא שהי ליה בכדי שיראה לתגר או לקרובו, דלא אמור רבנן הכי אלא גבי אונאה, אבל גבי מומין מקח טעות הוא, וכל אימת דמגלי ליה מהדר ליה למריה, והכי כתב רבינו האי גאון ז"ל."

מדברי הרי"ף והרמב"ם משמע שאפילו ידע הקונה במום לאחר המכירה - הוא יכול להחזיר, ואפילו לאחר זמן רב - אלא אם כן השתמש.

המגיד משנה על הרמב"ם שם כתב:

"ויש מי שכתב שאם היה הדבר שהלוקח יכול להבחינו לאלתר, כגון שיכולין לנסותו ולטועמו ולא הקפיד לעשות כן והמוכר מכר לו סתם, אינו חוזר."

וכך כתב המחנה אפרים (אונאה סימן ד):

"מי שמכר חפץ לחברו ונמצא בו מום ושהא מלהחזירו אחר שידע המום. לכאורה נראה מדברי הרמב"ם ז"ל בפט"ו מהלכות מכירה דכל שלא נשתמש במקח אחר שידע המום אפילו שהא כמה ימים ה"ז מחזירו, ולא אמרינן כיון דידע ושתק ה"ז נתרצה, דחזקה אין אדם מפייס במומין... וכ"כ הטור בסי' רל"ב. אבל מדברי הגאון הביאו הרדב"ז סי' קל"ו נראה דאם אחר שידע הלוקח המום שהא ולא החזירו לבעלים ה"ז מחל יע"ש:"

לא ברור האם הרב המגיד מתכוון לחלוק או רק לצמצם את הדברים⁴. בהנחה שיש כאן מחלוקת, ובפשטות הרדב"ז חולק גם הוא – במה המחלוקת? ומה בדיוק החילוק בין מום להונאה?

נראה, כי הם הם הדברים. בהונאה לא המקח עצמו נפגם אלא המחיר, לכן יש זכות לבטל את המקח, והזכות הזאת מוגבלת בזמן וכו'. אבל במום – אין מקח, ולכן אין משמעות לאפשרות הבירור. רק שימוש מהווה מחילה על המום כמו שאמרנו. אם כך, לרי"ף, לרמב"ם, וכן העתיק המחבר (סימן רלב סע' ג') הדין כדברינו.

בפוסקים קיים דיון האם ניתן לטעון "קים לי" כרב המגיד⁵, אך מוסכם שעיקר ההלכה הוא כרי"ף ורמב"ם.

שימוש לאחר הודעה

המחנה אפרים (שם סימן ה') כותב, כי אם הקונה הודיע למוכר כי קיים מום וברצונו לבטל את המקח, ואחר כך השתמש - המקח בטל:

⁴ עיין בסמ"ע שם ס"ק י', במשנה למלך על הרמב"ם שם, ועוד עיין בפת"ש סימן רלב ס"ק א'.

⁵ ראה "נכח השלחן" חושן משפט סימן טו, ו"משפט שלום" על חו"מ סימן רלב סע' ג'.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

"ואם נמצא מום במקח והודיעו ואח"כ נשתמש בו נראה דלא אמרינן בכה"ג דמחל ואינו יכול להחזיר..."⁶

לעומתו, בשו"ת גליא מסכת (סימן י') חלק:

"בטענת מומין דאין ביניהם טענת דמים כלל רק שאינו מתרצה בעיקר הקניה, בודאי שאין שום תועלת במה שהודיע להמוכר תביעת המום שיהיה לו רשות להשתמש בו, ומדהשתמש על כרחך שהתפייס על מומו..."

טענת הגליא מסכת תואמת במדויק את האפשרות השנייה שהעלנו, ולעומתו, המחנה אפרים מתאים לסברתנו – השימוש מוכיח כי הייתה מחילה למפרע, כי הקונה אינו מקפיד על המום הזה. כאשר הוא אמר במפורש שאינו מסכים – אין טענה שכזו. השאלה האם מותר לו להשתמש ונקרא גזלן או לא – אינה רלוונטית לעצם המקח, כמו שאמרנו.

הפתחי תשובה (חו"מ סימן רלב ס"ק א') מסכים להלכה לדברי המחנה אפרים. לפי הניתוח של הדברים, נראה שבעצם בו המחלוקת בין הרי"ף הרמב"ם ורוב הפוסקים – לבין שיטת הרב המגיד וסיעתו, וממילא עיקר ההלכה כמו שאמרנו – כרי"ף ורמב"ם.

על כן, בענייננו לכאורה אין כאן קידושין למפרע. הדבר היחיד שניתן לטעון הוא, כי יש קידושין מכאן ולהבא, וכפי שנביא.

כתובת גר וקטן

המשנה והגמרא (כתובות צ' ע"א) אומרות:

"מתני'. קטן שהשיאו אביו - כתובתה קיימת, שע"מ כן קיימה, גר שנתגיירה אשתו עמו - כתובתה קיימת, שעל מנת כן קיימה.

גמ'. אמר רב הונא: לא שנו אלא מנה מאתים, אבל תוספת אין לה⁷..."

כלומר, יש כאן התחלה של נישואין חדשים. חשוב לשים לב, שאף שלקטן או לגר אין כל טענה כלפי אשתו, אבל עצם העובדה שיש כאן נישואים חדשים והקודמים חסרי ערך הלכתי – הכתובה מתבטלת, וכל שנשאר הוא דין עיקר הכתובה. יתירה מכך, אפילו עיקר הכתובה אינה מדין התחייבות שלו – אלא מדין תנאי בית דין, כפי שכתב המחבר (אה"ע סימן סז סע' יא):

"קטן, אפילו מבן ט' שנים ומעלה, שהשיאו אביו, אין לה כתובה; ואם בא עליה אחר שהגדיל, יש לה עיקר כתובה, מאתים לבתולה, מנה לאלמנה; אבל תוספת שכתב לה בקטנותו, אין לה, (ואפילו השיאה ב"ד); ואפילו העיקר אינו גובה מכח שטר הכתובה, אלא מתנאי בית דין. לפיכך אינו

⁶ עיין שם בהוכחת המחנה אפרים, ויש לעיין בה הרבה, ואכמ"ל.

⁷ שם בגמרא יש מחלוקת על כך, אבל דעת רב יהודה החולק שם נדחתה, ואכמ"ל.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

גובה אלא מבני חרי, ולא ממשעבדי שנמכרו בקטנותו. וכן הדין בגר שנתגיירה אשתו עמו..."

כלומר, במקרה שהגילוי על הנישואים אינו תקף למפרע, כגון בגר או בקטן, וכמו שאמרנו – גם במקרה דידן זה המצב, הרי אין להניח שהאיש מאריך את הכתובה המקורית – אלא יש כאן נישואין חדשים עם כתובה מתנאי ב"ד, וקל וחומר במקרה דידן שבו היה אף מקח טעות.

מסקנה: הקידושין הראשונים היו קידושי טעות. טענת "סבר וקבל" – לפי טענת הבעל – אינה תקיפה למפרע אלא לכל היותר מכאן ולהבא. מכיוון שטענת האישה לא הוכחה, לעניין הכתובה לא נקבל את דבריה.

ג. האם יש כאן קידושין⁸?

בשאלה זו היה ראוי לדון קודם לכן. אבל מכיוון שהדיון בסברת "סבר וקבל" מולידה את הדיון הזה – אחרנו אותו לאחר שסיכמנו את הדיון שם.

לכאורה, יש מקום לטעון שאולי בין האיש לאישה אין בכלל קשר נישואין, שהרי כמו שאמרנו נגיף האיידס, לפחות בשנות ה'90, הינו בבחינת מום גדול שאף אדם בר דעת לא היה מביא על עצמו – זה היה שקול להתאבדות. ולכאורה יש כאן מקח טעות והקידושין בטלים. אם כך, הרי הגמרא אומרת (כתובות דף נא ע"ב):

"...זו שקידושה קדושי טעות, שאפי' בנה מורכב על כתיפה - ממאנת והולכת לה..."

וכן אמרה הגמרא בכתובות (עד ע"ב):

"תנו רבנן: הלכה (=אישה שהיו לה נדרים) אצל חכם והתירה - מקודשת, אצל רופא וריפא אותה - אינה מקודשת; מה בין חכם לרופא? חכם עוקר את הנדר מעיקרו, ורופא אינו מרפא אלא מכאן ולהבא."

ואף שלהודאת שניהם המשיכו לחיות חיי אישות לאחר הטעות - במה התקדשה האישה?

ממקום שבאנו יש תשובה לדבר. הריטב"א בכתובות (צ ע"א) בסוגית גר וקטן⁹, כותב:

"לא שנו אלא מנה מאתיים. הקשה ר"ת ז"ל א"כ מאי קמ"ל, הרי אפילו לא כתב לה כתובה מעולם יש לה כתובה, ותירץ דסד"א היכא דלא כתב לה מעולם עדיף טפי דסמכה אתנאי ב"ד, אבל היכא דכתב לה בגיות או בקטנות ארעה טפי, [ד]לא הוה חשיב כ"כ ולית ליה קלא ולא טרפה

⁸ חשוב להדגיש - העיסוק בשאלה הזו הוא רק לעניין כתובה, לכן ההכרעה כאן היא על פי טענות. אין כאן דיון בשאלה האם יש כאן קידושין מבחינה אובייקטיבית – לעניין ממזרות ח"ו או היתר נישואין, וממה נפשך הצדדים התגרשו כבר בג"פ כדמו"י. לכן לא נכנס כאן לשאלה החשובה כשלעצמה – האם יש כאן קידושי טעות, ספק קידושין או קידושין מדרבנן – מבחינתנו, לעניין הכתובה זה היינו הך.

⁹ עיין שם עוד בהפלאה, ואכמ"ל.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ממשעבדי באותה כתובה דלאו שטרא מעליא הוא, קמ"ל, ואחרים תירצו דהא קמ"ל דאע"ג דכשבא לקיימה עכשיו היא בעולה אצלו, כיון דכשנשאה בתולה הייתה, יש לה כתובה מאתיים, והיינו דקתני שעל מנת כן קיימה, ואין צריך לכל זה, דודאי בלאו הכי נמי טובא קמשמע לן, שזה לאחר שהגדיל או לאחר שנתגייר לא עשה בה מעשה נשואין כלל, אלא דכיון שבעל כדברי הירושלמי בעילתו זו היא כניסתו, והוה סלקא דעתין דבהא לא תקון רבנן מיד, קמשמע לן."

ולענייננו, מכיוון שהמשיכו לחיות יחד זה מהווה מעין מעשה נישואין, ואף שהנישואין הראשונים היו בוודאי מקח טעות, וכמו בגוי ובקטן.

ד. הטענה שיש לראות את דברי האישה כאמת כי בבימ"ש למשפחה ויתר האיש על זכות החקירה טענה זו צריכה להיבדק בשני מישורים. ראשית עלינו לבדוק האם מבחינה חוקית אנו אכן מחוייבים לטענה זו. אם התשובה לכך שלילית, עלינו כמובן לבדוק מה אומרת התורה ביחס לשאלה זו.

מבחינה משפטית - טענה זו לכאורה אינה צריכה לפנים. אילו היה האיש מודה בדברי האישה בבימ"ש היה מקום בהחלט לדון בכך. אבל האיש בסך הכל בחר לוותר על זכות דיונית שלו בבימ"ש. גם אם מבחינה משפטית לעניין המשפט ההוא תצהירה של האישה מתקבל כאמת, אין בכך אמירה אובייקטיבית לגבי ערכאות אחרות, ואולי אפילו לגבי אותה ערכאה - בעניינים אחרים¹⁰.

דברים אלו באו לידי ביטוי בפסיקת בג"ץ (וינברג. לינברג וכו' נגד האפוטרופוס לנכסי נפקדים וח' גלמונד, 1.2.06) בסעיף 23, וכך נאמר שם, בצטטם את השופט אגרנט:

"...מקובל למנות ארבעה תנאים עיקריים הנדרשים לצורך היווצרותו של ההשתק: ... ההתדיינות הסתיימה בהכרעה מפורשת או מכללא של ביהמ"ש באותה פלוגתא - בקביעת ממצא פוזיטיבי, להבדיל ממצא הנובע מהעדר הוכחה..."

פרקטיקה משפטית של ויתור על זכות החקירה אינה נחשבת "ממצא פוזיטיבי", בשום קנה מידה. משכך, באין חוק שכוכל אותנו, אנו חוזרים אל השאלה הבסיסית – האם אכן יש בכך משום הוכחה, על פי התורה?

¹⁰ לא נדון כאן בעצם השאלה – האם פקודת הראיות על כל פרטיה מחייבת את ביה"ד הרבניים. כאמור, לאור העניין, שאלה זו מתייתרת.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הודאה שאינה הודאה – שתיקה מול תפיסה

גם בהלכה, להבדיל, ניתן לראות, כי ויתור על זכות אינו נחשב הודאה, גם אם במקרה הספציפי שבו הוא נעשה אכן הצד השני קיבל את הכסף. למשל, בבבא מציעא (דף ו') אומרת הגמרא:

"...אמר רב נחמן, תא שמע: במה דברים אמורים - ששניהם אדוקין בה, אבל הייתה טלית יוצאת מתחת ידו של אחד מהן - המוציא מחבירו עליו הראיה. היכי דמי? אי נימא כדקתני - פשיטא! אלא - שתקפה אחד בפנינו. - לא, הכא במאי עסקינן - כגון דאתו לקמן כדתפיסו לה תרוייהו, ואמרינן להו: זילו פלוגו. ונפקו, והדר אתו כי תפיס לה חד מיניהו. האי אמר: אודויי אודי לי, והאי אמר: בדמי אגרתי ניהליה. - דאמרינן ליה: עד השתא חשדת ליה בגזלן, והשתא מוגרת ליה בלא סהדי?"

חשוב לשים לב, כי הגמרא מגדירה את עזיבת הטלית כהודאה, ובכל זאת כתוב "המוציא מחבירו עליו הראיה", כלומר, אין זו הודאת בעל-דין רגילה¹¹. בהודאת בעל דין הרי אין ראייה מועילה, שכן "הודאת בעל דין איננה בהכחשה ובהזמה"¹².

הקצות החושן (סימן קלח ס"ק ב') כתב על כך:

"נראה דהיכא שהביא עדים שחציו שלו, מהני אפילו בשתק מתחלה ועד סוף, כיון דלא אמרינן שתיקה כהודאה בגוף הממון אלא דהו"ל כאומר איני נשבע..."

כלומר, המילה "הודאה" בגמרא אינה מתפרשת כהודאת בעל דין רגילה, שאינה בהכחשה ובהזמה, אלא היא מעין "ויתור" טקטי. ויתור שכזה אינו הופך את טענת הצד השני לאמת אובייקטיבית – הוא בסך הכל צעד הידינוני גרידא, כמו שאמרנו.

ה. שינוי הגירסאות בין הערכאות

אכן, אילו היה האיש משקר בבית הדין, הרי הדין הוא ש"הוחזק כפרן" כפי שאומרת הגמרא בבא מציעא (יז ע"א):

"אמרו לו צא תן לו ואמר פרעתי, והעדים מעידין אותו שלא פרעו, (וחזר ואמר פרעתי) - הוחזק כפרן לאותו ממון. חייב אתה ליתן לו ואמר פרעתי, והעדים מעידין אותו שלא פרעו, וחזר ואמר פרעתי - לא הוחזק כפרן לאותו ממון. מאי טעמא - אשתמוטי הוא קא משתמיט מיניה, סבר: עד דמעיינו בי רבנן בדיני..."

אלא שמכמה סיבות דין זה אינו חל בנדון דידן:

1. "הוחזק כפרן לאותו ממון" – וכאן אלה תביעות שונות ודיונים שונים.

¹¹ עיין בהגהות הגר"א על הגמרא שם. בדברי הקצות החושן תשובה לדבריו.

¹² ב"מ ג'.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

2. העובדה שהאיש שיקר בביהמ"ש לא הוכחה על ידי עדים, אלא הוא עצמו חזר בו מדבריו. במקרה כזה נפסק (טור חו"מ סימן פ'):

"...בד"א שאין טוען חוזר וטוען לסתור טענתו הראשונה, דוקא שנתחייב בדין בטענה ראשונה, אבל אם יכול לזכות בדין גם בטענה הראשונה כדפרישית לעיל בסימן שלפני זה, יכול לחזור ולטעון ולזכות בטענה האחרת..."

כלומר, הטוען עצמו יכול לחזור בו ולהחליף טענתו, מתוך שהיה יכול להישאר בטענה הקודמת. מכיוון שכמו שאמרנו כאן, האשה לא הביאה הוכחה נגד דבריו של האיש, הרי מותר לו להחליף את טענתו.

3. גם לו נניח שהוחזק כפרן בביהמ"ש, לא ברור כלל ש"הוחזק כפרן" בביהמ"ש אמור להשפיע על ביה"ד.

ו. האיש רומז (ואף יותר מכך) בדבריו לתביעת נזיקין כלפי האשה על ההדבקה. לצערנו אין לביה"ד סמכות, כרגע, לדון בדיני ממונות¹³. אבל נוכל לדון בה כטענה לקיזוז כלפי הכתובה או עיקר הכתובה.

האם הדבקה במחלה היא עילה לחיוב נזיקין?

לא נרחיב בשאלה זו במסגרת הזו, מכיוון שאין התביעה על הנזק בפנינו, רק נבסס את הנקודה העיקרית - יש כאן עילה נזיקית.

נושא ההדבקה במחלות כעילה לחיוב נזק נדון בהרחבה בפוסקים בעיקר בתקופת הקורונה. וכמה נושאים נדונו בו:

1. האם הדבקה נחשבת גרמא או אדם המזיק (ובמקרים מסויימים – אש).

2. האם הדבקה נחשבת היזק ניכר (הנטייה הברורה היא לומר שנחשב היזק ניכר).

עיינ בדברים אלה בתשובת הרב זילברשטיין "ווי העמודים וחשוקיהם" קובץ לד שאלה ו', בשו"ת חבל נחלתו חלק כא סימן כו, בקהילות יעקב בבא קמא סימן מה, ועוד.

אציין שנטיית ליבי במקרה הספציפי של הדבקה באידס, הנעשית במגע ישיר וגם ברי היזקא, שיש בזה חיוב בנזיקין. מכל מקום בוודאי שכטענת קיזוז יכול האיש לטעון כן, והרי גוף התביעה בוודאי אינו בפנינו להכרעה כרגע.

האשה טענה כי לא הזיקה את בעלה, באשר הוא יצר קשר עם נשים אחרות. טענה זו דינה להידחות.

¹³ גם לאחר התיקון – אין סמכות בין בני זוג או בין בני זוג לשעבר.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הדבקת אדם במחלת האיידס היא נזק אובייקטיבי. העובדה שהאיש פועל שלא כראוי בעקבות כך - אינה מעלה ואינה מורידה. דומה הדבר לאדם שסימא את עיניו חבירו, וטוען כי לא נגרם כל נזק, כי "אני רואה שהוא עדיין נוהג", עיוור שנוהג זו ללא ספק בעיה קריטית, אבל אין זה ממעיט מהנזק שעשה אדם שעיוור את חברו.

מסקנה

1. הנישואין הראשונים היו מקח טעות, אבל לבסוף חלו כאשר האיש חי עם אשתו כשנתיים, אחרי שנודע לו שהיא והוא נשאים של נגיף האיידס.

2. חיוב תוספת כתובה לא חל כלל, אבל עיקר כתובה חל מדין תנאי בי"ד.

3. למעשה, האיש אינו חייב אף בעיקר הכתובה בגלל טענתו לנזק¹⁴.

ידידיה כהנא - דיין

קראתי את שכתב ידידי הגאון רבי ידידיה כהנא שליט"א, וכדרכה של תורה – אחווה דעתי גם אני.

עיקר הנדון שעומד בפנינו, האם העובדה שהאיש המשיך לחיות עם האישה כבעל ואישה גם לאחר שנודע לו היותה נושאת את הנגיף, מהווה עילה לחיבו במלוא סך הכתובה.

ידידי הגאון שליט"א העלה:

א. ברור כמאה עדים, שאילו המצב היה שהאיש לא נדבק – לא היה נשאר עם האישה אפילו רגע אחד. וכי מי יביא על עצמו אסון שכזה?

ב. הרעיון הבסיסי של שימוש לאחר המומין הוא הסכמה לעצם המקח. צרכי הקונה הרי לא השתנו. אם כך מדוע הסכים להשתמש במקח לאחר שנודע לו המום? אין זאת אלא שמראש הדבר לא באמת היה חשוב לו. אין הדין כן במקרה דידן. כאן ברור כי ההסכמה היא אך ורק מכאן ולהבא, ואין בה משום הוכחה כי למפרע היה מוכן להכנס לצרה שכזו. לכל היותר ניתן לומר, כי הוא מסכים לשאת את האישה הזו מכאן ולהבא.

לעניות דעתי, יש להטיל ספק בשתי ההנחות הנ"ל.

לדידי אין הדבר פשוט, כי התרצות למום פירושה ש'מראש הדבר לא באמת היה חשוב לו' – המציאות מוכיחה, כי ישנם הרבה שדברים שאנשים לכתחילה לא היו ניגשים אליהם,

¹⁴ לא דננו במסגרת זו כמה הוא עיקר הכתובה. ברור לנו שמדובר בסכום קטן יחסית לטענת נזיקין על הדבקה באיידס. עם זאת, חשוב לציין, שאם יום אחד יתבע האיש את האישה תביעת נזיקין, וככל שהאישה תחוייב – תוכל האישה לטעון לקיזוז, ותידרש הערכאה המתאימה לחשב ולהחליט כמה לקזז.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

אך לאחר מעשה – הם מיתרצים, ולו מחמת העובדה שאין להם כח להליך ביטול המקח. ובשלב זה, אין הפירוש שהמעשה הראשון בטל וכעת הוא עושה מעשה קנין חדש, אלא שבדיעבד הרי שהוא מסכים לוותר על המום ולהמשיך את הקנין הראשון. וכדרך שכתב הר"ן (כתובות פרק המדיר):

מסקנת הסוגיא מוכח דאטעמא דאחולי לתנאיה סמכינן וכו', וא"ת והיכי מצי מחיל לתנאיה ובכו', כי מחיל לתנאיה מאי הוי, והרי אם היו עליה נדרים ונתבטלו הקידושין מיד. יש לומר, דכיון דלהנאתו התנה אין דעתו שיתבטלו הקידושין מיד, אלא הדבר תלוי עד שידע בנדרים או שיראה במומין, וכל שלא הקפיד בהם מקודשת, כדאמר לקמן גבי מומין ראה ונתפייס הוא".

וכך הובא בב"ש (אבה"ע סימן קיז ס"ק יט):

"אע"ג אם נמצא בה מומין, אפילו לא התנה על מומין, אין לה כתובה והכתובה שכתב בטיילה, מכל מקום, אם שהה מחל לה ואית לה כתובה. ואין להקשות, איך תגבה עם כתובה זו, דהא הכתובה בטיל – צריך לומר דאינה בטיילה אלא אם כן כשהוא מקפיד על המומין, כמש"כ בסימן לט. אבל כשאינו מקפיד, אז הקידושין קידושי ודאי הם, עיין שם.

הרי כי כן, ודאי שמי שהתנה שלא יהיו על אשתו נדרים הקפיד על הדבר, ולבטח אילו היו מגלים את אוזנו כי על האישה רובצים נדרים – לא היה ניגש לקדשה. אולם, גם אז, ההתנאה שלו היא אם לאחר שיבורר לו המום הוא יחליט לבטל את הקידושין בגינו של המום, וכל שלא בא בטענה לביטול הקידושין, הרי שהוא מחל על תנאו.

לעניות דעתי – המדד הוא, האם אחר מעשה הקנין עדיין הקונה מעוניין לבטל את המקח בגין אותם מומים, או שלאחר מעשה, הרי שאין הוא מקפיד על המומים. לא בגלל שהדבר מגלה שלכתחילה הוא לא היה מקפיד, אלא מחמת שבנסיבות הענין, בדיעבד הוא אינו מקפיד.

הן אמנם, יש מקום לדון. ניתן היה לטעון, כי בשאר מומים, דוגמת מי שהתנה שאין על אשתו נדרים, אם כאשר לאחר מעשה נודע לו שאשתו בעלת נדרים ואעפ"כ הוא ביכר להמשיך את קשר הקידושין – הרי שהדבר מוכיח כי מבחינתו הוא מוחל על זכות ביטול מעשה הקידושין. אך, בנדון שלפנינו, מסתבר כי כל הסכמתו של האיש להמשיך בחיי הנישואין – הוא רק מחמת שהוא כבר נדבק מהאישה, ובמציאות זו – הרי שהוא נאלץ להמשיך את הקשר עמה.

סבורני, כי יש מקום לבעל דין לדחות, כי כלל אין זה משנה את העובדה כי בסופו של דבר, בנסיבות הענין, כאשר רבץ לפתחו של האיש השאלה האם לאחר גילוי המום – לבטל את הנישואין או להמשיך – החליט האיש על המשך הקשר. הנסיבות להחלטתו זו, (ובנדון דידן העובדה כי הוא נדבק במחלה), אינן מעלות או מורידות.

דוגמא לדבר. אדם שלא רצה אישה בעלת מום, אך לאחר הנישואין גילה להוותו כי את אשר יגור בא לו ונפל בחלקו. אך, מחמת היותו משיך למגור או לאורח חיים שבו גירושין

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הינו דבר שלא בנמצא ללא תליית אות של קלון על צווארו – החליט להמשיך את קשר הנישואין. הרי, שהדבר ברור, כי למרות שכל הסכמתו להמשך הקשר הינו רק בגלל שהוא כבר התחיל את הקשר, ואילו היה יודע שכך הם פני הדברים – לא היה נכנס לקשר זה, וכעת הוא נאלץ להמשיך את הקשר – אין בעובדה זו בכדי לשנות את ההחלטה כי הוא ויתר על טענת המום.

או לו יצויר שלאחר שקידשה והתברר לו שהאישה נושאת את הנגיף, הגיעו תוצאות בדיקה ומתברר שגם הוא היה נושא את הנגיף עוד טרם הקידושין, האם נטען שהיות ובשעת הקידושין לא ידע שהוא נושא את הנגיף, ולכן ודאי שהייתה קפידא שלא תהיה בעלת מום וקידושיו בטלים, הגם שכעת הוא צווח שלדידו אין זה מום וחפץ הוא בה, אתמהה.

מעשה, נראה, שגם לו יצויר שאדם התנה שלא יהיו באשתו מומים ומתברר לאחר מעשה היו בה מומים, אלא דא עקא, שאף הוא אחר הקידושין עבר תאונה ונעשה בעל מום, ובמצבו הנוכחי – אין הוא מקפיד על המום – נראה פשוט, שאף באופן זה, כל שכרגע אין הוא מקפיד ואין הוא דורש את ביטולם של הקידושין – הרי שהאישה מקודשת לו וכסברת הר"ן והב"ש, שהתנאי הוא באם יקפיד וירצה לבטל את הקידושין בגין טענת המומים.

לאור האמור, נראה שגם בנדון שלפנינו, כלל אין זה משנה שהאישה היא זו שהדביקה אותו – סוף סוף כשנודע לו הדבר וכעת גם הוא נושא את הנגיף – הרי שבשקלול מצבו ואולי גם חששו שלא להדביק אחרות – ביכר להישאר עם אישה זו. נמצא, שלמרות שנודע לו המום – לא בא בתביעה לבטל את הקידושין והנישואין ומחל על תנאו לאור מצבו העגום.

מטעם זה, כתבו הח"מ והב"ש (סימן לט ס"ק טו) כי האמור בשו"ע "המקדש אישה סתם ונמצא עליה מן המומים הפוסלים בנשים וכו' הרי זו מקודשת מספק" – "דאיירי מיד כשרואה המום מקפיד ואינו חפץ בה. אבל, אם שותק כשנודע לו המום, אף דצווח אח"כ הווי קידושי ודאי". וממילא חייב בכתובתה. וכלל אין נכנסים אנו לדון מדוע שתק ומה ראה על ככה. העובדה ששתק היא שקובעת שקידושיו קידושין, וממילא פשוט שהוא חייב בכתובתה ותוספת כתובתה, כמבואר בשו"ע סימן קיז סעיף י':

"בא על אשתו ושהה כמה ימים וטען שמום זה לא נראה לו עד עתה וכו' אין שומעין לו, חזקה אין אדם שותה בכוס אא"כ בודקו וידע ונתפייס."

וכתב ב"ש (שם ס"ק יט):

"אין לו טענת מומים, ואז אית לה כתובה. גם משמע דהיא מקודשת ודאי, אע"ג אם נמצא בה מומין אפילו לא התנה על מומין אין לה כתובה והכתובה שכתב בטילה. מכל מקום, אם שהה מחל לה ואית לה כתובה. ואין להקשות, איך תגבה עם כתובה זו, דהא הכתובה בטילה, צריך לומר דאינה בטילה אא"כ כשהוא מקפיד על המומין, כמש"כ בסימן לט. אבל כשאינו מקפיד, אז הקידושין קידושי ודאי הם, עיין שם".

לאור האמור, נראה לי, שהבעל חייב בסך הכתובה ובתוספת כתובה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

אולם, מסכים אני עם ידידי הגאון רבי ידידיה כהנא שליט"א, כי יכול הבעל לקזז את סך כתובתה כנגד תביעת הנזיקין שבידו לתבוע. והיות ומן הסתם, סך תשלומי הנזיקין יהא גבוה מסך כתובתה – רשאי הבעל שלא לשלם את סך הכתובה.

אמנם, במידה ותיפתח תביעת נזיקין בערכאה השיפוטית המוסמכת לדון בכך, ויושת חיוב על האישה לשלם לאיש על נזקיו – הרי שיש להפחית מסך זה את מלוא סך כתובתה.

אייל גיאת - דיין

אתייחס לדברי ידידי הגאון הרב אייל גיאת שליט"א.

ראשית יישר כחו על הערותיו המחכימות, ו"אין סכין מתחדדת אלא על גבי חברתה".

לגופו של עניין, ראיתי את דבריו שהביא מהבית שמואל. ודבריו בהחלט מחדדים את ההגדרה שהצעתי, אבל אין הם מכחישים אותה.

כפי שכתב נכון הוא, שאנשים רבים לא היו נכנסים מלכתחילה לקנייה מסויימת או למערכת נישואין בדיעת מום כלשהו, אבל בדיעבד הם מסוגלים להשלים איתו.

אבל הא גופא היא - המום שמבטל את המקח הוא המום שעקרוני לאדם. מום עקרוני הוא מום שהוא לא מסוגל להתפשר עליו אפילו בדיעבד, ולא מום שהוא רוצה לכתחילה. בעברית של ימינו זה ההבדל בין "הייתי רוצה" ל"אני רוצה", בין הרצוי למצוי. המום המבטל את המקח הוא מום שאדם אינו מוכן להתפשר עליו, ולא מום שאדם היה מעדיף שלא לבצע את העסקה או לקדש אישה בדיעה שהוא קיים. הסיבה להחלטה, כפי שאמר נכונה - יכולה להיות נעוצה בטיבו של המום, או בהערכת האיש לגבי תגובת החברה לצעד הזה, או בכל שיקול אחר.

מהו מום זה? זה משתנה אצל כל אדם ואדם, ולכן זה תלוי בקונה, או באיש במקרה של מומי אישה, שהרי "כשם שאין פרצופיהן שווים כך אין דעותיהם שוות". מכיוון שכך - נכון אמר הבית שמואל, אבל אין זה סותר את דברינו – על זה גופא יש מקום לדון האם זו "זכות ביטול" כדבריו, או שזה מבטל את המקח למפרע. העלינו את שתי האפשרויות בדברינו, ולענ"ד נראה לי שהוכחנו שאכן הדבר שנוי במחלוקת ראשונים, כאשר דעת רוב רבותינו הראשונים וגם הפוסקים האחרונים היא כדברינו, ולא ראיתי בדבריו דיון בהוכחות אלה.

שאלה מעניינת העלה הרה"ג לגבי מקרה שבו אדם קידש אישה, לאחר מכן נודע לו שהיא נגועה במחלה ל"ע, ואח"כ התברר לו שגם הוא עצמו נגוע בה עוד לפני החתונה. הדיון בהחלט חשוב - אבל אין לו קשר לנדון דידן. כמובן ניתן לטעון שבמקרה זה אגלאי מילתא למפרע שלא היו כאן קידושי טעות, ועניין זה עלול ליצור בעיה חדשה – נניח, תיאורטית, שאותו אדם טען לקידושי טעות, קבלנו את דבריו והפקענו את הקידושין, ואחר כך מתברר שאף הוא היה נגוע – האם למפרע מתברר שהקידושין חלו? ומה יהיה הדין אם האישה

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בינתיים התקדשה ונישאה לאחר וילדה לו בנים, (זאת כמובן בלי להתייחס לפתרונות פרקטיים בנוסח של "יידור הנאה" וכו' שחזו"ל תיקנו ואנחנו משתמשים בהם היום בביה"ד כבדבר שבשגרה – כאשר בכל גט אנחנו מודיעים לנותן שהוא אינו מותנה בדבר – "מוחלט סופי וללא כל תנאי" וכו', אלא עקרונית)? נכריע בזה מה שנכריע, הדבר אינו נוגע כלל ועיקר לנדון דידן, שהרי במקרה שצייר לא הייתה טעות למפרע – ברור שאילו היו כל הנתונים לפני המקדש בשעת הקידושין – היה מקדש, שהרי את האישה הזו הוא רוצה, ובדבר המחלה – הרי אף הוא חולה. מה שאין כן בנדון דידן, שדומני שלא נחלק עלי שברור הוא שלא היה מקדש.

בכך שחי איתה, לדבריו, לאחר שגילה שאף הוא חולה – אין כדי לקיים את הקידושין למפרע, לאחר שהראה בדעתו שפרש ממנה כל עוד לא ידע על כך.

חשוב להדגיש, כי העובדה שלא מיהר האיש לפוטרה בביה"ד אינה ראייה אף היא למחילה על המום, שהרי "הוכיח סופו על תחילתו" שחיו בנפרד, לאחר הפרידה, לדברי שניהם – 22 שנה ללא גט.

לגבי מה שכתב בנוסף:

"מעתה, נראה, שגם לו יצויר שאדם התנה שלא יהיו באשתו מומים ומתברר לאחר מעשה היו בה מומים, אלא דא עקא, שאף הוא **אחר** הקידושין עבר תאונה ונעשה בעל מום, ובמצבו הנוכחי – אין הוא מקפיד על המום – נראה פשוט, שאף באופן זה, כל שכרגע אין הוא מקפיד ואין הוא דורש את ביטולם של הקידושין – הרי שהאישה מקודשת לו וכסברת הר"ן והב"ש, שהתנאי הוא באם יקפיד וירצה לבטל את הקידושין בגין טענת המומים."

כמו שאמרנו, הבדל גדול בין הדברים – ואכן לפי טענתו המסקנה נכונה, אך על כך בדיוק חלקנו. לענ"ד, במקרה הזה באמת יחולו הקידושין רק מכאן ולהבא כמ"ש. שאלה חשובה לחקירה בעניין היא – מה יהיה הדין אם **נולד** לו מום **לפני שנודע** לו על המום של האישה. נטיית לבי בזה היא לומר שבדיוק כאן נכנסים דברי הב"ש לתקפם. מכיוון שהתנה להנאתו, והרי כשנודע לו אינו מקפיד – הקידושין חלו. ואם ישאל השואל – הרי בשעת הקידושין היו קידושי טעות? תשובתו בצידו, שהרי אין אנו יודעים זאת אלא ממנו, ובאופן מהותי היה כאילו שהתנה "על מנת שאין עליך מומין שאקפיד עליהם"¹⁵. וכן הדבר גם להיפך, כפי שכתב המחבר בסימן לט סע' ב':

"היו עליה נדרים והלכה אצל חכם והתירה, מקודשת. ואפילו היא אישה חשובה. במה דברים אמורים, שהתירה חכם קודם שנודע לבעל, אבל אם נודע לבעל קודם שהתירה, מיד נתבטלו הקדושים"¹⁶.

¹⁵ עיין בתוס' בכתובות עד ע"ב ד"ה "חכם" שאומר דברים דומים בלשון שונה מעט.

¹⁶ ואף הר"ן שהחמיר זה שייך רק בנדרים מכיוון שהתירה חכם כאילו לא נדרה מעולם, ולמפרע מתברר שלא הקפיד הבעל. אבל אם הקפיד הבעל שעה אחת מיד נתבטלו הקידושין, וה"ה וקל וחומר בנדון דידן.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

והדברים מדברים בעד עצמם. כפי שאמרנו, אף מדברי הר"ן והב"ש אין לענ"ד הוכחה לכאן או לכאן, כמו שאמרנו.

אמנם, אמת היא, שהיה מקום לדבריו גם לפי דברי לפי החשבון הבא (שלא ראיתי בדבריו, אבל הוא עולה מדבריו):

1. הקידושין היו ע"מ שאין עליה מומין (כמו כל קידושין) שיקפיד עליהם האיש (כדברי הב"ש).

2. בפועל, האיש ידע על המום והקפיד, והראיה – שפרש ממנה (לטענתו) מיד.

3. הקפידה הייתה בטעות, שהרי כשנודע לו שאף בו נולד מום זה – חזר אליה.

4. מכיוון שהקפידה הייתה בטעות – עולה שהיא מקודשת.

אלא, שנרד לעומקם של דברים – זו בדיוק המחלוקת שהצגנו, האם מחילת האיש מגלה למפרע שזהו מום שאין אדם מקפיד עליו, וממילא הקידושין חלו, או כפי שאמר הוא, שיש כאן מעין "זכות ביטול", וכמו שהצגנו אנחנו את שתי הדעות בדברינו, והצבענו על מחלוקת ראשונים ואחרונים בנקודה הזו בדיוק.

מכיוון שהראנו שהבירור צריך להיות למפרע, הרי כאן בדיוק הוא מקרה המבחן – ברור שהאיש הקפיד, וגילה בדעתו שזהו מום שהוא מקפיד עליו, וממילא הקידושין התבטלו. נכון הוא שאילו ידע שאף הוא נדבק – כנראה שלא היה מבטל, ואז היינו אומרים באמת שהקידושין חלו. והדבר דומה בדיוק לעניין הנדירים, ברגע שנודע לבעל והקפיד התבטלו הקידושין, אף שהחכם התיר והתברר למפרע שהקפידה הייתה בטעות¹⁷.

ידידיה כהנא – דיין

לאחר שעיינתי טובא בדברי חברי הדיינים כת"ר שליט"א, כאשר כל אחד ממרחק יביא לחמו, אעלה גם אנוכי את דעתי בסוגיה זו בקצרה, בהתייחסות למחלוקתם של חברי המותב. תחילה נעלה את טענות הצדדים ועמדת חברי המותב שליט"א, כשלאחר מיכן ניגש להכרעה.

¹⁷ לא נרחיב כאן בדיון על דברי הירושלמי, ועיין בזה בטוב טעם ודעת בדברי ערוך השלחן בסימן לט. מכל מקום, אין זה נוגע לדברינו. שכן גם אם הדין כירושלמי, (ולדעת רוב הפוסקים אין הדבר כן), זה רק לעניין גט ולא לעניין כתובה, וכבר אמרנו שאין כאן דיון בעניין הקידושין עצמם אלא אך ורק בעניין הכתובה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הרקע בקצרה

הצדדים נשאו כדמו"י בתאריך 17.12.25, בנישואין שניים. לאחר כ- 3 חדשים מנישואיהם, קיבלה האישה אירוע מוחי ל"ע, ואז התברר לאיש כי אשתו נשאת נגיף האיידס כבר מזה כחמש שנים, מאז שנדבקה מבעלה הראשון.

לאחר מכן אף האיש ערך בדיקות דם בבית"ח, והתברר לו לתדהמתו כי הוא נדבק מאשתו במחלה כרונית קשה, כשהדבר חרה לו במיוחד שהיא ידעה זאת שהיא נדבקה מהנגיף עוד בטרם נישואיהם והיא לא גילתה את אזורו על כך.

לדברי הצדדים, הם המשיכו לחיות יחדיו כמה שנים וקיימו ביניהם יחסי אישות, על אף שכבר ידע האיש מקיומה של המחלה הנוראה, ומכך שאף הוא כבר נדבק הימנה.

הצדדים נפרדו בשנת 2001, וחיו בנפרד כעשרים ושתיים שנה ללא סידור גט, עד שבשנת 2023 הגישה האישה תביעת גירושין, ובתאריך 07.05.24 סודר גט פיטורין.

עתה עומדת לפתחנו תביעת הכתובה של האישה בסך 100,000 ש"ח, כשלדבריה יש לחייב את האיש, ולטענתו יש לדחות את התביעה.

עיקר טענות הצדדים

טענות האיש

א. האישה הונתה אותי והרסה את חיי. רימתה, הסתירה ושיקרה אודות המחלה הנוראה, געזה בבריאותי לכל ימי חיי, וכן בפרנסתי עקב טיפול כל העת בבריאותי, וזהו מקח טעות גמור, ואין כל סיבה שאשלם לה כתובתה. האיש אף הוסיף כי היא לא תפקדה בבית כרעיה. ברור כי אילו הייתי יודע זאת טרם הנישואין, לעולם לא הייתי נישא לה.

ב. עוד הוסיף, כי כל השנים שחי לצדה היה צריך לטפל בה כל העת כולל האכלה, הלבשה וכל מה שצריך, עקב מחלתה ומה שנגרם לה כתוצאה ממחלה זו, אירוע מוחי שקיבלה, ועוד.

ג. ראוי שאגיש בערכאה מתאימה תביעת נזיקין, על כך שלא גילתה לי דבר מחלתה קודם הנישואין. א"כ בוודאי שיש לדחות תביעת כתובה. כתב הגנה הוגש ע"י האיש בתאריך 27.01.25, בו הוא חוזר על עיקרי דבריו, ועל כך שהוא חי את חייו בפחד מתמיד, מתי תתפרץ המחלה בקרבו, ועקב כך נמצא בטיפול והשגחה מתמדת בתל השומר מידי 3 חדשים.

טענות האישה

א. הייתי רק נשאת הנגיף ולא חולה ממש, וסברתי שאין חשש הדבקה וצורך לספר. ב. גם אם צודק עקרונית בטענת מקח טעות, מ"מ מאחר והמשיכו לקיים יחסי אישות על אף שכבר ידע שהוא נדבק ממנה, הרי שסבר וקיבל.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

סיכומי הצדדים

הוספת האישיה בסיכומיה

האישיה ציינה בסיכומים מיום 19.10.25 כי האיש שיקר בתחילה בכך שטען שהם המשיכו לדור יחדיו - לאחר שנודע לו ממחלתה ומכך שאף הוא נדבק הימנה - רק שבועיים ימים ולא חמש שנים. עוד הוסיפה, כי במשך שנים רבות האיש סירב להתגרש. לדבריה, הורי האיש גירשו אותה מהבית. עוד טענה, כי יש ביניהם איזון נכסים בבית משפט בעיקר סביב פריטי רכוש מטלטלין שנותרו בבית, ולנוכח הנסיבות יש לחייבו בכל סכום הכתובה.

הוספת האיש בסיכומיו

האיש טוען בסיכומיו מיום 11.11.25, כי מיד כשלשה חדשים לאחר הנישואין התפרצו מספר מחלות באישיה לרבות אירוע מוחי, ורק אז נודע לו ששיקרה אותו בכך שידעה שהיא חולת איידס כשנדבקה מבעלה הראשון. אילו היה יודע זאת, מעולם לא היה מתחתן עימה. עוד הוסיף, שמהות הנישואין זה אמון בין הצדדים, ובכך שלא גילתה לו על מחלה נוראה זו, הרי שחסר במהות הנישואין וזה מקח טעות. האיש אף הוסיף, כי עקב מחלתה לא יכלו לנהל חיים נורמליים, מאחר והיה עסוק כל העת בטיפול בה והבאת תרופות. ילדים מעולם ולעולם הוא לא יזכה, הוא גם איננו יכול להינשא עם שום אישה, ואת שארית חייו הוא ימשיך עם מחלה נוראה שאין אפשרות להיפטר ממנה. האיש מכחיש טענתה שהוריו גירשו אותה מביתם.

מותב חדש בביה"ד

בקיץ שנת 2025 הוחלף מותב ההרכב בביה"ד. יצויין בזאת, כי התקיים דיון אחד קצר כשהאיש לא הופיע ולא היה מודע לדיון. באי כוח הצדדים סיכמו כאמור, כי לנוכח הגשת סיכומים בפני המותב הקודם, הם מבקשים שהרכב דנן למרות שלא שמע את הצדדים, יפסוק את דינם בהתאם לסיכומי הצדדים ולחומר שבתיקן, ובצירוף סיכומים חדשים.

התרשמות ביה"ד

לאחר עיון במסמכי התיק, אין ספק בכך וברור הדבר, כי האישיה ידעה גם ידעה מכך שהיא נושאת בקרבה נגיף מחלה נוראה זו, ובפרט כשמדובר בשנות ה-90, שדבר מחלה זו היה מפורסם בדבר סכנת מוות וייסורים, כאשר מחלה זו עוברת בתורשה. אכן, אדם שנדבק בנגיף, אינו מוגדר מיד כחולה איידס, אלא כ"נשא" או כאדם שחי עם HIV. ללא טיפול רפואי מתאים, הנגיף הורס בהדרגה את תאי מערכת החיסון (תאי cd4), תהליך המוביל בסופו של דבר להתפרצות המחלה. משכך, אנו מסיקים כי פשעה האישיה בכך שלא גילתה את אזנו של האיש טרם הנישואין כי חולה היא במחלה נוראה זו, ואין ספק כי אילו ידע זאת האיש קודם הנישואין, הם לא היו נישאים.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

עמדת חברי המותב בקצרה

הנה נחלקו בזה חברי הדיינים שליט"א.

דעת הגר"י כהנא

ישנה מחלוקת ראשונים, האם בכל מקח טעות מתבטל המקח לאלתר, או שמא יש כאן רק זכות טענה לביטול מקח.

חברי הביא מהפוסקים כמה נפק"מ בנידון זה, והעלה בדבריו, שמאחר ונפסק להלכה דעת הר"ף והרמב"ם שביטול מקח הוי לאלתר ולא חל כלל, א"כ גם בנידוננו, מתברר שברגע שהיה כאן מקח טעות ממש משהסתירה הימנו האשה מום גדול שכזה, ברירא לן מילתא למפרע שהקידושין לא חלו כלל, וממילא ליכא כאן חיוב תוספת כתובה.

לדבריו, אף שהאיש המשיך לחיות עם האשה חיי אישות לאחר שגילה את המום, אין הכוונה שיש כאן מחילה וסבר וקיבל, אלא יש כאן קידושין חדשים מכאן ולהבא בתנאים שונים לגמרי.

לדבריו, יסוד ומקור הדברים על פי הסוגיה בכתובות צ'. בכתובת גר שנתגייר וקטן שהשיאו אביו, שעל אף שהקידושין בטלים למפרע ולא חלו כלל, מ"מ יש כאן קידושין מכאן ולהבא, כשהאיש חייב לה את עיקר הכתובה מתנאי ב"ד, וכפסיקת המחבר באבה"ע סימן ס"ז סעיף י"א.

משכך מסיק הגר"י כהנא בנידוננו, שיש לפטור את האיש מתוספת כתובה מחמת הקידושין הראשונים שהתבטלו למפרע ולא חלו כלל, ולחייבו רק בעיקר הכתובה, כשסכום זה רשאי לקזזו בתביעת נזיקין שיגיש כנגד האשה בערכאה מתאימה.

דעת הגר"א גיאת

עמיתי הגר"א גיאת חולק על הגר"י כהנא, וסובר שאין בזה שני צדדים, ופשוט וברור בעיניו שיש כאן רק זכות טענה לביטול המקח, ואין המקח מתבטל לאלתר, על אף שאילו היה יודע זאת טרם הנישואין הוא לא היה מוכן להינשא לה, שהרי כל בר דעת מבין שיש הבדל בין לכתחילה לבין בדיעבד, בין הרצוי למצוי.

לדבריו, בגוונא שקונה משתמש בחפץ לאחר היוודע לו המום, אין הכוונה שהמעשה הראשון בטל ועתה יש מעשה קניין חדש, אלא שבדיעבד הוא מסכים לוותר על המום ולהמשיך את הקניין הראשון.

כהוכחה לדבריו הביא את דברי הר"ן בפרק המדיר הובא בב"ש (אבה"ע סימן קיז ס"ק יט) מדבריהם עולה, כי בגוונא שקונה משתמש בחפץ לאחר היוודע לו המום, אין הכוונה שהמעשה הראשון בטל ועתה יש מעשה קניין חדש, אלא שבדיעבד הוא מסכים לוותר על

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

המום ולהמשיך את הקניין הראשון, וכפי שהסביר זאת הב"ש באבה"ע סימן ל"ט ס"ק ז', עיי"ש.

לדבריו עולה כי המדד הוא האם אחר מעשה הקנין עדיין הקונה מעוניין לבטל את המקח בגין אותם מומים, או שלאחר מעשה, הרי שאין הוא מקפיד על המומים, לא בגלל שהדבר מגלה שלכתחילה הוא לא היה מקפיד, אלא מחמת שבנסיבות הענין, בדיעבד הוא אינו מקפיד.

משכך מסיק הגר"א גיאת בנידוננו, שלאור מציאות הדברים שהאיש המשיך לחיות עם האישה כבעל ואישה, הרי שיש כאן מחילה על המום וסבר וקיבל, על אף שלכתחילה הוא כלל לא היה מעוניין בכך, ואין הכוונה שיש כאן קידושין חדשים, אלא הקידושין הראשונים חלים גם חלים, וממילא האיש חייב בכתובת האישה ותוספתה.

מחלוקתם לדינא

אם נסכם את הדברים, הרי שנחלקו הדיינים שליט"א מה הדין בנידוננו.

דעת הגר"י כהנא - הנישואין הראשונים היו מקח טעות ויש כאן ביטול הקידושין למפרע, כשביטול הכתובה הראשונה הוי תוצאה מכך, אלא שאעפ"כ יש כאן כביכול קידושין שניים, שבגינם יש רק חיוב עיקר כתובה מתנאי ב"ד, כאשר בפועל חזר האיש לחיות עם אשתו למשך שנתיים ימים לאחר שנודע לו על מחלת אשתו באיידס, ואף הוא נדבק הימנה. על כן, חיוב תוספת כתובה לא חל כלל, אבל עיקר כתובה חל מעתה ואילך מדין תנאי ב"ד. בפועל, האיש אינו חייב אף בעיקר הכתובה עקב קיזוז טענתו לנזק.

דעת הגר"א גיאת - איכא טענת סבר וקיבל כלפי האיש, בכך שלבסוף המשיך לחיות יחד עם אשתו על אף שנודע לו מהמום ושאלה הוא נדבק ממנה, והוי מחילה - על אף שהסכמתו זו היא בדיעבד גדול ולא לכתחילה - ועל כן אין כאן טענת מק"ט, דאיגלאי מילתא למפרע על חלות הקידושין, ולכך יש לחייבו בכל סכום הכתובה לרבות תוספתה. בפועל, יכול האיש לקזז את סכום הכתובה בתביעת הנזיקין שיגיש.

דיון והכרעה

לאחר עיון בדברי עמיתי שליט"א, אני סבור שעל אף שמצינו אכן מחלוקת ראשונים עקרונית בהגדרת הדברים בדין מקח טעות, ומה קורה מרגע עשיית הקניין ועד שנודע המום והקונה השתמש בחפץ אף לאחר שנודע לו מהמום¹⁸, אך לאור דברי הר"ן והב"ש והח"מ, לכאורה היה

¹⁸ אין ברצוני להאריך בעניין זה, מאחר ולענ"ד בנידוננו אין כל נפק"מ בזה כלל, ואף אם נסבור שהמקח חל ויש כאן רק זכות טענה לביטול מקח (כפי שהבין עמיתי הרב גיאת), מ"מ ברי לי הדבר שאין לחייב בתוס' כתובה ול"א 'סבר וקיבל' וכפי שאבאר בהמשך את הדברים. על כן אין ברצוני להאריך במחלוקתם של עמיתי בזה. אך לקושטא דמילתא, יש בזה נידון בפוסקים האם אותה מחלוקת שמצינו בתוס' בבבא בתרא פ"ד, א, דב"ה 'אי לא דאונית' לגבי דין יתר משתות בטל מקח, האם רק הקונה יכול לחזור בו או שמא אף המוכר שהונה אותו, מאחר ומתבטל המקח ולא חל כלל - והובאו שתי שיטות אלה בשו"ע וברמ"א בהלכות אונאה סימן רכ"ז סעיף ד' - האם אותה מחלוקת קיימת גם לגבי מקח טעות מחמת מום בגוף החפץ.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

מקום לאמץ את עמדת הגר"א גיאת, שמאחר והם המשיכו לחיות יחדיו כבעל ואישה למשך כשנתיים ימים אף לאחר שידע האיש מהמום, א"כ סבר וקיבל וחלו הקידושין וחיובו בכתובה ותוספתה שריר וקיים וכדברי הר"ן.

עם זאת ועל אף האמור, בנסיבות מקרה קיצוני זה הנמצא בפנינו, ברי לי הדבר שהדין שונה, ולא ניתן לחייב את האיש בתוספת הכתובה אלא בעיקר הכתובה בלבד בסך מאה זוז (נישואין שניים), וכפי שהכריע הגר"י כהנא. טעם הדבר, כי בנידון דנן ליכא כלל דין 'סבר וקיבל' וליכא ראייה למחילת האיש על טענתו למקח טעות.

סברא וגדר הדברים

בגדר הדברים, ובמה שונה נידון דנן מכל מק"ט אחר - דשנינו שאם השתמש בחפץ כשנודע לו מהמום הוי מחילה דאמרינן סבר וקיבל - אפרש את דברי בקצרה בכמה אנפין:

א. ראשית, מבחינת דיני מקח טעות, אני סבור שמעיקר הדין במקרה קיצון זה - שלענ"ד לא מצינו לו דומה בספרי הפוסקים - יש בפנינו קידושי טעות ממש, על כל המשתמע מכך. **אמנם, ברור הדבר שמפאת חומרת איסור אשת איש לא היינו מוציאים אישה זו ללא גט לחומרא** (כל עוד ניתן לעשות זאת כששני הצדדים בפנינו), אך ברור שלא שייך להוציא ממון תוספת הכתובה מהאיש.

אסביר בקצרה. הרי בנמצאת איילונית כשלא הכיר בה, נחלקו הראשונים האם צריכה גט או הוי קידושי טעות ממש. יעויין בריש יבמות ובתוס' בכתובות ע"ב: ד"ה 'על מנת', שמסיק שאפ"ל גט מדרבנן אי"צ, וכפי שכתב שם 'וצריך לחלק בין מום דאיילונית לשאר מומין'. כך עולה אף מדברי הרשב"א והמאירי בריש יבמות, וכך הסיק אף הרא"ש שם וכן בתשובותיו כלל ל"ג, א, עיי"ש. מאידך, ברש"י על המשנה בגיטין מ"ו: כתב בפשיטות שאף בלא הכיר בה שהיא איילונית צריכה גט מחמת שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות. וידועים דברי הרמב"ם (הלכות אישות פרק ד' הל' י') שפסק באיילונית שנתקדשה הרי אלו קידושין גמורים, ולא חילק בזה בין הכיר בה לבין לא הכיר בה, וכפי שפירש דבריו המגיד משנה. ועיין עוד בלחם משנה שדן בזה ואכמ"ל. להלכה, מרן בשו"ע (אבה"ע סימן מ"ד סעיף ד') הביא

הרוצה יעיין בשו"ע חו"מ סימן רל"ב סעיף ד' ובדברי הסמ"ע שם בס"ק י"ב מה שהביא שם, כשמדבריו עולה, שנקט לדינא שאותה מחלוקת בדיני אונאה ביתר משתות, קיימת גם במקח טעות מחמת מום בחפץ. כך עולה גם מדברי הנתיבות המשפט שם בס"ק ו'. לעומתם, בדברי הב"ח שם פליג על הסמ"ע, וסובר שמחלוקתם של הראשונים רק בדיני אונאה ביתר משתות, אבל במום בחפץ, היכא שזה מום קל שאין דרך רוב בני אדם להקפיד על זה, מחיל איניש, ועל כן אין המוכר יכול לחזור בו כל עוד הקונה איננו עומד על זכותו לדרוש ביטול המקח. א"כ נמצא, שבשאלה האם המקח מתבטל לחלוטין מיד כשנודע שיש מום במקח, ואף המוכר חוזר בו מהמקח למרות שהקונה לא עומד על כך, באנו בזה למחלוקת הב"ח כנגד הסמ"ע והנתיבות. אך כפי שצינתי בגוף הדברים, ברור לי הדבר שבנידונו שמדובר במום קיצוני שכל בני אדם מקפידים במום זה, לית מאן דפליג שהקידושין בטלים לחלוטין (וכבר הזכרנו שהנידון בפנינו לא על גט שהרי הם התגרשו) ולא חלים כלל וכלל – בוודאי בכל הקשור לחיובו בתוספת כתובה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

את שתי השיטות להלכה, והביא שם בב"ש בס"ק ד' את דברי הרא"ש בריש יבמות, טעם הדבר, 'דאין אדם מוחל על מום גדול כזה'. ובבית שמואל בסימן קנ"ה ס"ק י"ט הכריע אף בדעת הרמב"ם כן, שכשלא הכיר בה קודם הקידושין, לא הוי קידושין כלל ואי"צ גט, ודלא כהבנת המגיד משנה והטור ברמב"ם.

מעשה, נראה לי כדבר פשוט וברור, שבנידון דנן שהיא מסכנת את חייו והזיקה אותו ברמה שאין לזה תקנה כלל וכלל, כשהאיש איננו יכול לישא אישה ולהוליד ילדים בלא שיחשוש טובא לבריאותם, הרי שבמקרה קיצון זה שבעצם חייו נעצרו והשתנו מן הקצה לקצה ללא תקנה, יש להניח שמום זה ודאי גרע טפי, שהרי לא רק שהוא מוותר על אפשרות לגדל ילדים ולקיים מצוות פר"ו, אלא האיש מסכן את חייו וגוזר על עצמו חיים קשים מנשוא. ברור הדבר שכל אדם בר דעת לא יסכים למצב שכזה אף לא בדיעבד. על כן, דבריו של הגר"א גיאת, על אף שהם צודקים ברמה העקרונית בכל דין סבר וקיבל וכפי שמצינו גבי כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה - אך בנידוננו שאני.

יסוד החזון איש ואבחנתו בין מומין לחייבי לאוין

כדי להמתיק את הדברים והבנתם, יעויין בחזו"א הלכות כתובות סי' ע"ט ס"ק ט"ז שמבאר במתק לשונו את מהות החילוק בין מומין ונדרים שלא הכיר בה, שדינה שהפסידה כתובה ותוספת כתובה, לבין כל חייבי לאוין שאין לה עיקר כתובה אך יש לה תוספת כתובה. עיי"ש שמחלק בין מומים שנפשו של אדם סולדת מהם באופן טבעי, ולכן אף בסתם חשיב כתנאי מפורש, לבין עריות שנפשו של אדם מחמדתן, ולכן אף אם הוא יפרוש מהם לאחר התבוננותו, אבל הנידון הוא על רגע הקידושין בהיותם תחת החופה, ומאחר ולא ידעינן מה הייתה דעתו באותם רגעים - שהוא שמח מאד בקרבתה ועצב בריחוקה - אילו נודע הדבר שיש לו איסור להינשא עמה, (כגון כהן עם גרושה וכדו'), האם היה מקדש אותה אם לאו, ושמא יכבוש את יצרו, על כן לא הוי אומדנא דמוכח, אע"ג שהוא ירא שמים גדול ולבסוף הוא יתגבר על יצרו ולא יישאנה עקב איסור לאו, "דבעצם הוי ספק אולי קדמה פחזותו להתבוננותו. (ואפי' אם באמת היה חוזר, הוי דברים שבלב)", משא"כ לגבי מומים שהוי סלידה בטבע האדם, ולכן הוי כאומדנא דמוכח.

לתועלת המעיין, אצטט מדבריו שם וז"ל:

"..ונראה דדוקא נדרים ומומין ואיילוניות וכיו"ב שנפשו של אדם סולדת מהן חשיב בסתם כתנאי מפורש, אבל עריות לא חשיב מום במיחוש האדם, דנפשו של אדם מחמדתן, ונהי דלאחר ההתבוננות יתחרט, אבל הכא הנידון הוא על רגע הקידושין והחופה... ויש לחלק בין מומין לאיסור, דמומין חשיב אומדנא דמוכח שדינו כתנאי מפורש, ואיסור לא חשיב אומדנא דמוכח, אף אי באמת אי הוי ידע לא היה מקדש וכונס, דיראת המומין שדוחין אותה בטבע, חשיב כאילו נחית לספק זה בלבו וחשב עליהן לבטל הקידושין". עכ"ל.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הדברים מקבלים משנה תוקף וקל וחומר בנידוננו כאמור, שמדובר במום שמסכן את חייו, ואף אם יישאר בחיים, הרי שכל חייו יהיו מלווים בטיפול תרופתי וחשש סכנה מוחשי, כשנמנע ממנו לחלוטין להתחתן עם אישה שאיננה חולה במחלה זו וכו'. זהו מום ברמה הגבוהה ביותר, ופשוט וברור הדבר כי זהו מום ענק שנפשו של אדם שפוי סולדת ממנו בטבע, ובוודאי שיש כאן מקח טעות לאלתר כפי שהבין הגר"י כהנא. משכך, השימוש שלאחר מכן איננו מהווה ראייה על מחילה, שגם כך היא טענה גרועה ויש להוכיח זאת.

יעויין בדין כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה שאפילו מנה אין לה, ובדרכי משה שם בס"ק א' כתב דכ"ש תוספת כתובה אין לה, ומקור דברי בשלטי גיבורים בכתובות. ובחלקת מחוקק פקפק בזה מהא דקיי"ל גבי חייבי לאוין שלא הכיר בה שאין לה כתובה אבל יש לה תוספת כתובה, ומאי שנא. למסקנא מסיקים הח"מ והב"ש שבנמצאת בעולה אין לה תוספת כתובה כיון שהטעתו, ושאינו גבי חייבי לאוין, שסבורה הייתה שיכולה לפייסו וכדברי הר"ן הנזכר.

מעתה נראה לומר כדבר פשוט, שבנידון דנן הוי מום גדול ביותר מכל המומים הקיימים, כשהיא הופכת אותו עצמו לבעל מום לכל ימי חייו, ובזה לכ"ע אין שייך לומר שאדם יתפייס במום זה, וכפי שהגדיר זאת החזו"א שישנה בזה סלידה בטבע האנושי.

ב. יתירה מזו יש לומר, דכל דין תוס' כתובה הוי חיובו מחמת חיבת ביאה, וא"כ גבי נמצאת בעולה, אפשר שזה על דרך שאמרו בגמרא במגילה יג. דביקש אחשוורוש לטעום טעם בתולה וטעם בעולה עיי"ש, ועל כן אין לה תוס' כתובה. משא"כ בחייבי לאוין, שבפועל על אף האיסור איכא חיבת ביאה. מעתה אפשר לענ"ד לומר בנידוננו, כי לאור מסוכנות וסלידתו הטבעית של כל אדם ברי בנפשו מכל מחלה נגיפית שכזו המסכנת את חייו, סביר להניח דליכא בזה חיבת ביאה, שעה שידוע שחרב עליו עולמו, לאור הידבקותו במחלה הנוראה.

ג. בדין סבר וקיבל, נראה פשוט שזה לא 'סיבה' אלא 'סימן'. היינו, שמאחר והקונה משתמש בחפץ לאחר שנודע לו מהמום, סימן שהוא מוותר על זכותו לטעון טענת מק"ט, או שלדידו זה כלל לא הוי מום (עכ"פ בדיעבד).

בשל כך, מצינו מספר מקרים בפוסקים, בהם לא נאמר דין 'סבר וקיבל'.

להלן מס' דוגמאות:

עייין בחידושו של המשנה למלך בהלכות מכירה פרק ט"ו הל' ג' מה שחידש שם גבי מקח בגוונא שכסף הקנייה נמצא עדיין בידי הקונה, דבכה"ג ל"א סבר וקיבל, אף שיכל לבדוק קודם הקניה ולא בדק, ודלא כהמגיד משנה. ויעויין עוד בבית מאיר על אבה"ע סי' צ"ג סעיף י"ד, ובחידושי רבי עקיבא איגר בחידושו למסכת ב"מ דף מ"ט ע"ב, שגם מדבריהם משמע שנקטו לדינא כדעת המשנה למלך. ויעויין עוד בפת"ש בחו"מ בהלכות אונאה סי' רכ"ז ס"ק ב' בכל זה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ועיין עוד בשו"ת אורחות משפט שהביאו הפתחי תשובה בחו"מ סימן רל"ב בס"ק א', גבי קונה עם הארץ שלא ידע דין זה של סבר וקיבל, וכן גבי קונה סוס שמצא מום בסוס תוך כדי הליכתו למחוז חפצו, כשהמוכר ידע שזו מטרת הקניה, והוא חייב להמשיך בדרכו עם הסוס הפגום, ובחזרתו טוען מקח טעות, דל"א בזה 'סבר וקיבל'.

מכל הא חזינו, **שהשימוש בחפץ צריך להוכיח לנו** שאכן האיש שיודע מקומו של המום, מחליט הוא מסיבותיו הוא שכבר אין לו כח לצאת מאותו בוך אליו הוא נכנס, ובמצב של בדיעבד, מתאים לו חפץ זה על אף המום שקיים בו, **ומוחל הוא על כך**. אך כל עוד שאין בשימושו בחפץ ראייה חותכת למסקנא זו, אנו לא נמהר להכריע שיש כאן מחילה מחמת סבר וקיבל.

אשר על כן בנידוננו נמי נראה לענ"ד לומר כן, שמחמת שלאיש המסכן שנפל לבור שכרתה לו אשת חיקו, כבר אין לו מה להפסיד, כשנפגע אנושות בכך שנדבק הימנה, והוא כבר איננו יכול להתחתן עם שום אישה ולקיים חיים נורמליים עם גידול ילדים מתוך בריאות, הרי שאין לו כבר מה להפסיד אם יישאר עמה. נמצא שחסר כאן בראיה ל'סבר וקיבל', שעה שמדובר כאן במום ענק שכזה, שכבר אין דרך תיקון וחזרה הימנו.

ד. מעבר לאמור אוסיף עתה נדבך נוסף ואומר שמצינו בפוסקים שכל עוד הקונה איננו יכול לחזור בו לגמרי ולבטל את המקח ולחזור למצב כבתחילה טרם עשיית המקח, בכה"ג לא אמרינן טענת 'סבר וקיבל'. היינו, שהסברא והסיבה שכאשר הקונה השתמש בחפץ לאחר שנודע לו מהמום הוי הוכחה לסבר וקיבל דהוי מחילה, בנידוננו סברא וסיבה זו איננה קיימת. זאת משום שאין לו לאיש מסכן זה היכולת להשיב את המצב לאחור עכ"פ שמצבו ישוב להיות ברמה זו או אחרת בטרם קיים את המקח – מה שקיים בכל המקרים של גילוי מום במקח, שהקונה יכול לחזור בו מהמקח בטענת מקח טעות ולקבל כספו בחזרה, ומלבד העוגמת הנפש שהייתה מנת חלקו, הוא בעצם חוזר למצבו הקודם. כאמור, במקרה דנן המצב שונה בעליל – זאת מחמת המציאות שהשתנתה מן הקצה לקצה, שעה שהוא נדבק הימנה בנגיף וזהו מצב 'אל חזור' לעולם, כשהוא כבר איננו יכול להמשיך חייו ולהינשא לאישה ולזכות לילדים. בשל כך, בכה"ג לא אמרינן סבר וקיבל – אע"ג שהשתמש לאחר שנודע לו מהמום.

ראיה לדברים מצאתי מדברי הרמ"א בהלכות שוכר, חו"מ סימן שי"ד סעיף א', דהנה בשו"ע שם הביא את הדין במשכיר בית לחברו שחייב להעמיד לו דלתות וחלונות ולתקן את המעזיבה והתקרה וכל כיוצא בזה, שהם עיקר גדול בשיבת הבתים והחצרות. ברמ"א שם בהג"ה הוסיף וז"ל:

"ואע"פ שנכנס שם השוכר וראה שלא היו שם דברים אלו, לא אמרינן דנתפייס במה שראה, אלא על המשכיר לתקן". עכ"ל. (נ"י בפ' השואל והג"מ פ"ו דשכירות).

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ולכא' הדברים תמוהים, היכן נעלם דין של 'סבר וקיבל', ומדוע לא נימא דאיכא מחילה בזה שראה ונשתמש? כך הקשה בספר פתחי חושן בהלכות שכירות.

לאחר העיון נראה לומר, דכיון ששנינו בחו"מ סימן רל"ב סעיף ה' במחבר וברמ"א, שיש חילוק בין מום בגוף הבית שאי אפשר לתקנו, דאז יכול הקונה להחזיר את המקח בטענת מק"ט ולקבל כספו חזרה, לבין 'מום עובר' שאפשר לתקנו, שאז צודק המוכר הדורש שהוא יתקן את המום, ושלא לקבל את טענת הקונה לבטל את המקח. א"כ מעתה הוי שפיר, דמתי אמרינן דין 'סבר וקיבל', רק היכא שהקונה יכול אכן להחזיר את המקח ולבטלו, ומאחר והחליט שלא לעשות כן ולהשתמש בחפץ על אף שנודע לו מהמום, זוהי אכן ראייה ניצחת שהוא מחל על המום. משא"כ בגוונא שמדובר ב'מום עובר' כההיא דהתם בסימן שי"ד שהמוכר מחוייב להרכיב את החלונות והדלתות שהעכו"ם קלקלו בבית, ואין בידי הקונה לדרוש ביטול מקח לגמרי ולבטל את העסקה, כפי שהבאנו מסימן רלב, ה, על כן אף אם הוא השתמש בבית לאחר שנוכח מקיומו של המום, בהא לא אמרינן שיש ראייה שמחל, שהרי בכל מקרה הוא איננו יכול להחזיר את המקח, ואין כל סברא שהוא לא ימשיך להשתמש בחפץ שנשאר שלו כל העת, ורק איכא חובה על המשכיר לתקן את הליקויים וכדאמרינן.

מעתה ברי לי הדבר שה"ה בנידוננו נמי יש לומר כן, מאחר והאיש כבר איננו יכול לחזור בו מהמקח, והוא לא ירוויח מאומה מכך שיתגרש הימנה, שהרי הוא כבר נדבק ממנה בפשיעתה, ואת הנעשה במקרה זה כבר אי אפשר להשיב, הוא לא יכול להתחתן שוב ולא יהיו לו ילדים. חיינו נעצרו בגינה! על כן אין כל היגיון לומר שבעצם המשך חייו עמה הוא מוכיח שהוא מחל על המום וייוותר עם חיובו לתוספת הכתובה.

אה"נ, מרגע שהוא החליט להמשיך לחיות לצדה לאחר שנודע לו שהוא נדבק הימנה, אפשר שיש בפנינו נישואין חדשים מכאן ולהבא, ומחמת אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות, אך מחוייבותו איננה יותר מאשר עיקר כתובה מדין תנאי בי"ד, וכהסוגיה בכתובות דף צ, גבי גר שנתגיירה אשתו עמו, וקטן שהשיאו אביו, וכפסיקת השו"ע באבה"ע סי' ס"ז סעיף יא, עיי"ש.

ה. זאת ועוד. הנה בספר קובץ תשובות להגרי"ש אלישיב זצ"ל, מצאתי תשובה מעניינת (חלק ב' סימן ע"ו) בנמצאת איילונית, כשהאיש הודתה בכך שמעולם היא לא קיבלה ווסת, והאיש הסכים לשהות עמה כדי לבדוק יחדיו אולי ימצאו הרופאים מזור למצבה ושמא היא תוכל ללדת. הם המשיכו לחיות כשנה ויותר, עד לאחר קבלת תוצאות סופיות של הבדיקות, כי אין כל סיכוי ללדת ואין סיכוי לריפוי. האיש הופיע בבית"ד ותבע גירושין, וביה"ד הגדול הכריע שאם יתברר בבדיקת בי"ד קמא כי הצדדים קיימו יחסי אישות במהלך אותה שנה, הרי שהאיש סבר וקיבל, ויש חיוב בגט, כשהוא חייב לשלם לה את הכתובה ותוספתה, שהרי סבר וקיבל. עיי"ש שהגרי"ש אלישיב הביא סייעתא מדברי הר"ן הנזכר. בהמשך דבריו מפלפל שם בעניין זה, שכשידע מהמום והמשיך לחיות עמה כבעל ואישה יש לחייבו אף בכתובתה וכפי שעולה מפסק השו"ע אבה"ע סי' קי"ז סעיף י'. עיי"ש שהביא את דברי שו"ת אור גדול סי' ה', שמסיק שבשהה עמה ודרו ביחד כדרך בעל ואישה, שאינו יכול לטעון עוד

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

טענת מק"ט, דלא עדיפא ממקח וממכר, דכל שראה המום ונשתמש א"י לבטל את המקח, עיי"ש. על פניו זוהי ראייה ניצחת לדברי עמיתי הגר"א גיאת.

אך לאור הדברים דלעיל, לענ"ד נראה לומר שבמקרה דנן שאני, ומגרע גרע טובא מהא דאיילונית ומהא דכנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה כדאיתא באבה"ע סימן ס"ז, שהרי בכל דיני מקח טעות כבר פסק הרמב"ם דאזלינן בתר דעת בני אדם כפי שהביאו מרן השו"ע בחזו"מ סימן רל"ב סעיף ו', וא"כ יש לומר שבמחלת איידס שהדביקתו, שבוודאי הוי מום ענק לכ"ע שהוא עצמו נפגע ממנה עולמית, ולא דמיא כלל לאיילונית או לנמצאת בעולה, ששם עכ"פ איכא חיבת ביאה ויכול לחיות לצדה אם כי לא קיבל את כל מבוקשו, שם שייך לומר 'סבר וקיבל'. לא במקרה דנן, שכאמור מגרע גרע טפי, וסביר להניח שאף חיבת ביאה ליכא אף לא כאיילונית ולא כבעולה, ועל כן לא שייך על זה מחילה כלל.

הדברים מקבלים משנה תוקף לאור הגדרתו של החזון איש במומים גדולים שיש סלידה טבעית מהם, וכפי שהובא לעיל.

מעתה ברור הדבר באומדנא דמוכח טובא, שאם היה יודע זאת תחת החופה, הוא לעולם לא היה נישא לה. ומה שנותר לחיות לצדה לאחר שנודע לו, אין בזה אף לא ראשית ותחילת ראייה לסבר וקיבל ולמחילה על מום ענק זה. סביר מאד להניח, שהאיש לאחר שבתחילה פרש ממנה עד שעשה את הבדיקות שנדרש בביה"ח, וכשהתברר לו לתדהמתו שהוא נדבק הימנה, כבר לא היה לו מה להפסיד. הרי את הגלגל הוא כבר איננו יכול להשיב אחורנית. הוא ייוותר עם מחלה איומה זו עד יומו האחרון. במצב שכזה העדיף האיש להמשיך לפחות לחיות עמה לעת עתה, אך כאמור, אין כאן כל ראשית ראייה על מחילה על טענתו למקח טעות, ובוודאי שחיוב תוספת הכתובה הראשוני לא קיים.

ו. מעבר לאמור עוד יש להוסיף טעם לפוטרו מתוספת הכתובה, כי אין כל ספק בכך, שבמקרה דנן חשיב שהגירושין יצאו ממנה, לאור מחלתה החמורה ולאור משבר האמון הגדול ביניהם, שעה שהתברר לו שהיא הפילה אותו בפת, וזה מה שהביא לסיום הנישואין.

ז. זאת ועוד, יש מקום אף להוסיף ולומר, שמאחר והיא הטעתו, הרי שזו סיבה בפני עצמה להפסידה, וכמשמעות לשון מרן המחבר באבה"ע סי' ס"ח, ה', וכפי שהדגיש הב"ש בדבריו בסימן קט"ז ס"ק ג', שכתב, וז"ל:

"וכלל הוא, שלא הפסידה תוספת אלא כשהיא יודעת מחיסרון והוא דבר שאין אדם מתפייס בו".

אלא שהנידון כאמור רק מחמת שהמשיך לחיות עמה. א"כ אפשר לומר, שיש כאן מקום לקנוס את הרמאי, ולו בכדי שלא תלקה מידת הדין.

מקור לדברים, אציין את הדין המובא בחזו"מ סי' רל"ד סעיף ב', גבי מכר לחברו דבר שאסור באכילה, שאם נודע לקונה רק לאחר שאכל, מה שאכל אכל והמוכר משיב לו דמיו. ויעויין שם שאיננו משלם למוכר על מה שאכל ונהנה. ונחלקו בזה הפוסקים בסיבת הדבר.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

דעת הסמ"ע בס"ק ד' וכן בנתיבות המשפט שם, דזה מחמת שחסר בהנאתו לפי שאכל דבר איסור דאורייתא, (ומחלק שם בין איסור דרבנן בשוגג שא"צ כפרה). אך יעויין בש"ך ביו"ד סי' קי"ט ס"ק כ"ה שכתב דהוי מדין קנס, מאחר והמוכר ידע בעת המכירה שהוא מכשיל את השני וקנסין את הרמאי, והוכיח כן מרש"י בבכורות ל"ז, א והנ"י, עיי"ש.

ח. עוד הגיע לאזני חידושו של ההפלאה בס"ח, שמדבריו עולה, שאף אם נימא שהקידושין חלו, מ"מ שייך לטעון רק כלפי התוספת כתובה שיש כאן מקח טעות על כל המשתמע מכך. עיי"ש בדבריו.

תבוא לדינא

לאור כל האמור, אני סבור שבמקרה דנן יש לקבל את עמדת עמיתי הגר"י כהנא, ולהורות שבמקרה דנן יש לפטור את האיש מחיובו בתוספת כתובה, ולחייבו בעיקר כתובה בנישואין שניים בסך מאה זוז בלבד.

והנה, מאחר ובבני זוג מעדות בני ספרד עסקינן, הרי שלפי מנהגם המבוסס על פסיקת השולחן ערוך, שוויים של מאתיים זוז עומד על שווי משקל 120 גרם כסף טהור. מכיוון שמדובר בנישואין שניים, וחייבו בעיקר כתובה עומד על 100 זוז בלבד, הרי שחייבו כשווי 60 גרם כסף טהור בלבד.

מבדיקה באתר הפורומים המשפטיים ואתרים נוספים עולה, כי הערך איננו סימטרי מכיוון שמחיר הכסף משתנה בבורסה העולמית, והסכום מתעדכן ונע בדרך כלל בין 7.5 ש"ח ל-11 ש"ח לגרם כסף (לפי שערי הכסף ההלכתיים המתפרסמים מעת לעת, כגון בפרסומי שערי הכסף של מכון כת"ר או בבתי הוראה). וישנם המחשבים אף את שער הקניה והמכירה בתוספת מע"מ כחוק. בשל כך, מוחלט להעמיד את סכום עיקר הכתובה בנידונו בסך 800 ש"ח.

מאחר והאיש טוען כי ברצונו להגיש תביעת נזיקין כנגד האישה בערכאה מתאימה, הרי שיש לו טענת קיזוז מחמת דין 'יש לי בידך כשנגדו', כדאיתא בשו"ע חו"מ סימן ע"ה.

בשל כך מוחלט כדלהלן:

א. ביה"ד דוחה תביעת האישה לקבלת הסכום הנקוב בכתובה בסך 100,000 ש"ח.

ב. עם זאת, ביה"ד מחייב את האיש בעיקר הכתובה בסך 800 ש"ח.

ג. על האיש לשלם לאישה סך זה תוך 90 יום.

ד. במידה והאיש יציג בפנינו תוך פרק זמן זה אסמכתא על פתיחת תיק תביעת נזיקין כנגד האישה בערכאה אחרת, תתקבל טענתו לקיזוז, והצדדים יתחשבו שם.

רפאל זאב גלב – אב"ד

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

קראתי את שכתב אב"ד ידידי הגאון רבי רפאל זאב גלב שליט"א, ולאחר העיון הדק היטב, אני מסכים לדעת עמיתי שליט"א, שבנדון שלפנינו האישה אינה זכאית לכתובתה מכל הטעמים הנ"ל.

אייל גיאת – דיין

פסק דין

לאור האמור, להלן פסק הדין:

א. ביה"ד דוחה תביעת האישה לקבלת הסכום הנקוב בכתובה בסך 100,000 ש"ח.

ב. עם זאת, ביה"ד מחייב את האיש בעיקר הכתובה בסך 800 ש"ח.

ג. על האיש לשלם לאישה סך זה תוך 90 יום.

ד. במידה והאיש יציג בפנינו תוך פרק זמן זה אסמכתא על פתיחת תיק תביעת נזיקין כנגד האישה בערכאה אחרת, תתקבל טענתו לקיזוז, והצדדים יתחשבו שם.

ה. התיק ייסגר בעוד 90 יום ללא הודעה נוספת.

ו. פסק דין זה ניתן לפרסום בכפוף להשמטת פרטים מזהים כנדרש.

ניתן ביום ב' באב התשפ"ו (16/07/2026).

הרב ידידיה כהנא

הרב אייל גיאת

הרב רפאל זאב גלב – אב"ד

עותק זה עשוי להכיל שינויי ותיקוני עריכה

משפחה • משפט • ומה שביניהם

WWW.GET-OVER.CO.IL